

**Адміністративна процедура в
органах місцевого
самоврядування при
здійсненні повноважень у
сфері земельних відносин**

Монографія присвячена комплексному дослідженню алгоритму адміністративної процедури в органах місцевого самоврядування при здійсненні повноважень у сфері земельних відносин. Розкриті особливості стадій адміністративних проваджень в органах місцевого самоврядування при вирішенні земельних питань з врахуванням їх правових та організаційно-правових форм діяльності, а також земельно-правових процедур. Наводяться проекти документів, які можуть складатися органами місцевого самоврядування та учасниками адміністративного провадження при вирішенні земельних справ в адміністративній процедурі. Розроблений проект модельного Регламенту сільської, селищної, міської ради з врахуванням положень Закону України «Про адміністративну процедуру».

Аналізується потреба щодо вдосконалення адміністративно-процедурного законодавства України та його гармонізація з правовим регулюванням місцевого самоврядування. Сформульовані рекомендації щодо підвищення ефективності застосування органами місцевого самоврядування адміністративної процедури у сфері земельних відносин. Висновки і рекомендації автора можуть бути використані у науково-дослідній, нормотворчій та правозастосовчій діяльності, а також в освітньому процесі.

Видання призначено для посадових осіб місцевого самоврядування, науковців і практиків, аспірантів, слухачів магістратури, студентів юридичних навчальних закладів, а також всіх, хто цікавиться муніципальним, адміністративним та земельним правом.

Сергій Потапенко

**АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА
В ОРГАНАХ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПОВНОВАЖЕНЬ
У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН**

Монографія

Київ
Видавництво Ліра-К
2025

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Академії праці, соціальних відносин і туризму
(протокол № 12 від 30 червня 2025 року)*

Рецензенти:

Кулинич П.Ф. – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України;

Батанов О.В. – доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу конституційного права та місцевого самоврядування Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України;

Тимошук В.П. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник відділу проблем державного управління та адміністративного права Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України, заступник голови Правління Центру політико-правових реформ.

Потапенко С.А.

П64 Адміністративна процедура в органах місцевого самоврядування при здійсненні повноважень у сфері земельних відносин : монограф. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2025. – 484 с.
ISBN 978-617-8739-05-8

Монографія присвячена комплексному дослідженню алгоритму адміністративної процедури в органах місцевого самоврядування при здійсненні повноважень у сфері земельних відносин. Розкриті особливості стадій адміністративних проваджень в органах місцевого самоврядування при вирішенні земельних питань з врахуванням їх правових та організаційно-правових форм діяльності, а також земельно-правових процедур. Наводяться проекти документів, які можуть складатися органами місцевого самоврядування та учасниками адміністративного провадження при вирішенні земельних справ в адміністративній процедурі. Розроблений проект модельного Регламенту сільської, селищної, міської ради з врахуванням положень Закону України «Про адміністративну процедуру».

Аналізується потреба щодо вдосконалення адміністративно-процедурного законодавства України та його гармонізація з правовим регулюванням місцевого самоврядування. Сформульовані рекомендації щодо підвищення ефективності застосування органами місцевого самоврядування адміністративної процедури у сфері земельних відносин. Висновки і рекомендації автора можуть бути використані у науково-дослідній, нормотворчій та правозастосовчій діяльності, а також в освітньому процесі.

Видання призначено для посадових осіб місцевого самоврядування, науковців і практиків, аспірантів, слухачів магістратури, студентів юридичних навчальних закладів, а також всіх, хто цікавиться муніципальним, адміністративним та земельним правом.

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	6
ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1.	
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	15
1.1. Органи місцевого самоврядування як суб'єкти земельних відносин.....	15
1.2. Структура компетенції органів місцевого самоврядування при регулюванні земельних відносин	25
1.3. Предметна компетенція органів місцевого самоврядування у сфері земельних відносин	43
1.4. Правові форми реалізації органами місцевого самоврядування повноважень у сфері земельних відносин	53
1.5. Територіальна компетенція органів місцевого самоврядування у сфері земельних відносин.....	64
1.6. Темпоральні характеристики повноважень органів місцевого самоврядування при регулювання земельних відносин	71
Висновки до розділу 1.	76
РОЗДІЛ 2.	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН	78
2.1. Поняття та види адміністративних процедур в органах місцевого самоврядування при здійсненні повноважень у сфері земельних відносин.....	78
2.2. Критерії визначення адміністративних процедур в органах місцевого самоврядування у сфері земельних відносин	92
2.3. Структура загальної адміністративної процедури в органах місцевого самоврядування при здійсненні повноважень у сфері земельних відносин.....	94
2.4. Принципи, які застосовують органи місцевого самоврядування при здійсненні повноважень у сфері земельних відносин в загальній адміністративній процедурі.....	108
2.5. Особливості строків в загальній адміністративній процедурі при здійсненні органами місцевого самоврядування повноважень у сфері земельних відносин.....	114
2.6. Етапи загальної адміністративної процедури в органах місцевого самоврядування при здійсненні повноважень у сфері земельних відносин.....	118

2.6.1. Ініціювання адміністративного провадження	118
2.6.1.1. Ініціювання адміністративного провадження органом місцевого самоврядування.....	118
2.6.1.2. Ініціювання адміністративного провадження за заявою особи.....	120
2.6.1.3. Залишення заяви без руху	126
2.6.1.4. Надсилання заяви за належністю	127
2.6.1.5. Відмова у прийнятті заяви до розгляду	129
2.6.2. Початок адміністративного провадження	133
2.6.2.1. Підготовка земельної справи до розгляду	134
2.6.2.2. Залучення інших учасників адміністративного провадження.....	136
2.6.2.3. Збирання додаткових доказів та відомостей	145
2.6.3. Дослідження обставин земельної справи та збір документів.....	148
2.6.3.1. Збирання додаткових доказів у земельній справі	149
2.6.3.2. Пояснення та зауваження учасника адміністративного провадження	150
2.6.3.3. Огляд на місці та огляд речей	151
2.6.3.4. Пояснення свідка	152
2.6.3.5. Призначення експертизи	153
2.6.3.6. Надсилання запиту на отримання погодження чи висновку до іншого адміністративного органу	154
2.6.4. Розгляд та вирішення земельної справи	155
2.6.4.1. Невідкладний розгляд та вирішення земельної справи	162
2.6.4.2. Розгляд і вирішення земельної справи в автоматичному режимі	162
2.6.4.3. Розгляд і вирішення земельної справи у письмовому провадженні	164
2.6.4.4. Проведення слухання у земельній справі. Розгляд і вирішення земельної справи із заслуховуванням учасників адміністративного провадження	165
2.6.4.5. Зупинення адміністративного провадження	168
2.6.4.6. Поновлення адміністративного провадження.....	170
2.6.4.7. Закриття адміністративного провадження	170
2.6.5. Суб'єкти розгляду та вирішення земельної справи.....	172
2.6.5.1. Розгляд та вирішення земельної справи сесією ради.....	173
2.6.5.2. Розгляд та вирішення земельної справи головою громади.....	175
2.6.5.3. Розгляд та вирішення земельної справи постійною комісією ради	176
2.6.5.4. Розгляд земельної справи тимчасовою контрольною комісією ради.....	180
2.6.5.5. Розгляд та вирішення земельної справи виконавчим комітетом ради.....	181
2.6.5.6. Розгляд та вирішення земельної справи виконавчими органами ради.....	183
2.6.6. Прийняття рішення в земельній справі.....	185
2.6.6.1. Прийняття та оформлення адміністративного акта у сфері земельних відносин.....	185
2.6.6.2. Нікчемність адміністративного акта у сфері земельних відносин	196
2.6.6.3. Набрання чинності адміністративним актом у сфері земельних відносин	200
2.6.6.4. Зупинення адміністративного акта у сфері земельних відносин	202
2.6.6.5. Додаткові етапи у складних адміністративних провадженнях	206

2.6.7. Дострокове припинення дії адміністративного акта.....	208
2.6.7.1. Відкликання правомірною адміністративного акта у сфері земельних відносин.....	209
2.6.7.2. Визнання протиправного адміністративного акта у сфері земельних відносин недійсним.....	214
2.6.8. Адміністративне оскарження.....	218
2.6.8.1. Правовий статус скаржника.....	218
2.6.8.2. Вимоги до форми та змісту скарги.....	220
2.6.8.3. Правовий статус суб'єкта розгляду скарги.....	223
2.6.8.4. Початок адміністративного провадження за поданою скаргою	229
2.6.8.5. Підготовка та перегляд земельної справи за скаргою	230
2.6.8.6. Рішення за скаргою.....	231
2.6.9. Виконання адміністративного акта у сфері земельних відносин	235
2.6.9.1. Звернення до виконання адміністративного акта у сфері земельних відносин.....	236
2.6.9.2. Попередження про застосування до зобов'язаної особи заходів впливу.....	237
2.6.9.3. Застосування до зобов'язаної особи заходів впливу	237
2.6.9.4. Застосування до зобов'язаної особи примусових заходів впливу	243
2.6.9.5. Оскарження застосування до зобов'язаної особи заходів впливу	243
2.6.10. Перегляд адміністративного акта у сфері земельних відносин за нововиявленими обставинами	243
2.6.10.1. Подання заяви про перегляд адміністративного акта у сфері земельних відносин за нововиявленими обставинами.....	244
2.6.10.2. Перевірка поданої заяви про нові обставини	246
2.6.10.3. Рішення за наслідками перегляду адміністративного акта у сфері земельних відносин за нововиявленими обставинами	247
Висновки до розділу 2.	249
РОЗДІЛ 3.	
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН	
254	
3.1. Зарубіжний досвід здійснення адміністративних процедур у сфері земельних відносин та можливість його застосування в Україні.....	254
3.2. Пропозиції вдосконалення правового регулювання загальної адміністративної в органах місцевого самоврядування у сфері земельних відносин.....	275
3.3. Рекомендації щодо підвищення ефективності застосування органами місцевого самоврядування загальної адміністративної процедури у сфері земельних відносин	282
Висновки до розділу 3.	286
ВИСНОВКИ.....	288
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	293
ДОДАТКИ.....	307

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

- АРК** – Автономна Республіка Крим
АТО – адміністративно-територіальна одиниця
АТУ – адміністративно-територіальний устрій
абз. – абзац [абзаци]
ВКУ – Водний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР
ВРУ – Верховна Рада України
ВС – Верховний Суд
ВСУ – Верховний Суд України
Виконавчі органи ради – виконавчий комітет, відділи, управління та інші виконавчі органи сільської, селищної, міської ради
Виконавчий комітет ради – Виконавчий комітет сільської, селищної, міської ради
ГПКУ – Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. №1798-ХІІ
га – гектар [гектарів]
голова громади – сільський, селищний, міський голова
ДБН – Державні будівельні норми і правила
Держводагентство – Державне агентство водних ресурсів України
Держгеокадастр – Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру
ДЗК – Державний земельний кадастр
ДРП – Державний реєстр речових прав на нерухоме майно
ЄКТС – Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система
ЄС – Європейський Союз
ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини
ЗАП – Закон України «Про адміністративну процедуру» від 17.02.2022 р. №2073-ІХ
Загальна адміністративна процедура – адміністративна процедура, визначена Законом України «Про адміністративну процедуру» від 17.02.2022 р. №2073-ІХ
ЗКУ – Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-ІІІ
ЗСУ – Збройні сили України
ЗУ – Закон України
ЗУ від 10.10.2024 р. № 4017-ІХ – Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про адміністративну процедуру» від 10.10.2024 р. № 4017-ІХ
ЗУ від 08.10.2024 р. № 3993-ІХ – Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту інтересів власників земельних часток (паїв), а також застосування адміністративної процедури у сфері земельних відносин» від 08.10.2024 р. № 3993-ІХ

КАСУ – Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. №2747-IV

КЗпПУ – Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII

ККУ – Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III

Класифікатор – Класифікатор видів цільового призначення земельних ділянок, який є Додатком № 59 до Порядку ведення Державного земельного кадастру, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1051 від 17.10.2012 р.

Кодифікатор – Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад, затверджений наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 26.11.2020 р. № 290

КМУ – Кабінет Міністрів України

Комплексний план – комплексний план просторового розвитку території територіальної громади

КПКУ – Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. №4651- IV

КСУ – Конституційний Суд України

КСП – колективне сільськогосподарське підприємство

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-IX

ЛКУ – Лісовий кодекс України від 21.01.1994 р. № 3852-XII

НПА – нормативно-правовий акт [акти]

ОВВ – органи [орган] виконавчої влади

ОМС – органи [орган] місцевого самоврядування

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ОТГ – об'єднана територіальна громада [об'єднані територіальні громади]

ПКУ – Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755- IV

профільний Закон – Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР

п. – пункт [пункти]

пп. – підпункт [підпункти]

р. – рік [року]

рр. – роки

ст. – стаття [статті]

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

США – Сполучені Штати Америки

ТГ – територіальна громада [територіальні громади]

УНР – Українська Народна Республіка

УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка

ФРН – Федеративна Республіка Німеччина

ЦНАП – Центр надання адміністративних послуг

ч. – частина [частини]

ВСТУП

Пошук найкращого варіанту моделі організації місцевого самоврядування, яка б цілком відповідала сучасним світовим і європейським стандартам, а також була спрямована на забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини неможливий без формування теоретично обґрунтованої моделі правового регулювання адміністративно-процедурних відносин за участю органів місцевого самоврядування (далі – ОМС), що в свою чергу вимагає комплексного дослідження різноманітних аспектів діяльності цих органів, які реалізуються у формі адміністративних процедур.

У більшості європейських держав інститут адміністративної процедури розвивається вже протягом тривалого часу, тож там наявні усталені стандарти адміністративної процедури, які закріплені у загальноєвропейських актах, таких як: Резолюція Комітету міністрів Ради Європи 77 (31) про захист особи відносно актів адміністративних органів (від 28.09.1977 року¹ (далі – р.)), Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи (80) 2 щодо здійснення дискреційних повноважень адміністративними органами (від 11.03.1980 р.²), Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи (87) 16 щодо адміністративних процедур, які зачіпають велику кількість осіб (від 17.09.1987 р.³) та інші. В багатьох країнах світу законодавство у сфері адміністративної процедури вже давно існує. Приміром, у Грузії є Загальний адміністративний кодекс, прийнятий у 1999 р., в Азербайджані – Закон «Про адміністративне провадження», у Сполучених Штатах Америки (далі – США) – Федеральний Закон «Про адміністративну процедуру США», прийнятий 11.06.1946 р., у Федеративній Республіці Німеччина (далі – ФРН) – Закон про адміністративну процедуру, в Польщі – Кодекс адміністративного провадження⁴ та в інших.

Процес адаптації адміністративної процедури в Україні був ускладненим, оскільки в радянський період під впливом «примату державного інтересу» не існувало чітких механізмів взаємодії між державою і громадянами, орієнтованих на захист прав і свобод людини.

---

¹ Рада Європи. Резолюція (77)31 Комітету міністрів державам – членам про захист особи відносно актів адміністративних органів від 28.09.77 р. Ліга: Закон: комп'ютер.-прав. система. Всеукр. мережа розповсюдження прав. інф. Версія 8.2.3. Київ, 2012.

² Рада Європи. Рекомендація R (80)2 Комітету міністрів державам – членам щодо здійснення дискреційних повноважень адміністративними органами від 11.03.80 р. Ліга: Закон: комп'ютер.-прав. система. Всеукр. мережа розповсюдження прав. інф. Версія 8.2.3. Київ, 2012

³ COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE OF MINISTERS RECOMMENDATION No. R (87) 16 OF THE COMMITTEE OF MINISTERS TO MEMBER STATES ON ADMINISTRATIVE PROCEDURES AFFECTING A LARGE NUMBER OF PERSONS 17.09.1987. URL: <https://rm.coe.int/16804eaa5c>

⁴ Закон про адміністративну процедуру: аналіз документа і ключові переваги для фізичних та юридичних осіб. Асоціація правників України. 03.12.2021 р. URL: <https://uba.ua/ukr/news/8805>

Перші спроби розробки та впровадження в практику в Україні механізму стійкої взаємодії між громадянами та державою, в основі якої лежить здійснення тієї, чи іншої адміністративної процедури, були впровадженні прийнятим у 1996 р. Законом України (далі – ЗУ) «Про звернення громадян»⁵. В подальшому Указом Президента України від 22.07.1998 р. № 810/98 затверджені заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні⁶, що в свою чергу стало її початком.

Досить тривалий час Україна залишалася однією з небагатьох країн Європи, де не було закону про уніфіковану адміністративну процедуру, у зв'язку з чим правове регулювання адміністративних процедур, загалом, та в ОМС, зокрема, було фрагментарним, мало багато недоліків, колізій та прогалин, оскільки регламентувалось різними за галузевою спрямованістю та юридичною силою нормативно-правовими актами (далі – НПА) і було недостатньо спрямованим на захист прав та законних інтересів приватних осіб.

Наукова розробка теоретичних питань правової природи адміністративного акта, принципів адміністративної процедури, суб'єктного складу та статусу її учасників, ефективності процедури адміністративного оскарження, підстав та порядку оскарження і перегляду адміністративних актів тощо, сприяли обґрунтуванню висновків та рекомендацій, спрямованих на вдосконалення адміністративно-процедурного законодавства України.

Про необхідність розробки та прийняття закону про загальну адміністративну процедуру згідно з європейськими стандартами йдеться у Стратегії реформування державного управління України на 2016–2020 роки (далі – рр.) та в Плані щодо її реалізації⁷, інших програмних політичних документах Уряду та Парламенту.

Неодноразові спроби розробити та затвердити проект Адміністративно-процедурного кодексу України⁸, який так і не був схвалений Верховною Радою України (далі – ВРУ), в подальшому були реалізовані у низці законопроектів про адміністративну процедуру, що завершилось прийняттям Закону України «Про адміністративну процедуру» від 17.02.2022 р. № 2073-IX⁹ (далі – ЗАП), окремі положення якого (пункт (далі – п.) 8 Розділу IX «Прикінцеві та перехідні положення») вступили в дію з 16.06.2022 р., а в цілому ЗАП набрав чинність з 15.12.2023 р.¹⁰.

⁵ Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

⁶ Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22.07.1998 р. № 810/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text>

⁷ Деякі питання реформування державного управління України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.06.2016 р. № 474-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/474-2016-%D1%80#Text>

⁸ Проект Адміністративно-процедурного кодексу України від 03.12.2012 р. № 11472. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=44893

⁹ Про адміністративну процедуру: Закон України від 11.12.2022 р. № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>

¹⁰ Там само.

ЗАП визначає порядок розгляду та вирішення суб'єктами владних повноважень при здійсненні функцій публічної адміністрації конкретних адміністративних справ (далі також, але не виключно – справа) шляхом прийняття та виконання адміністративних актів, спрямованих на набуття, зміну, припинення чи реалізацію прав та/або обов'язків окремої особи (осіб)¹¹ (далі – загальна адміністративна процедура).

Враховуючи досить широке коло питань, які входять до змісту функцій публічної адміністрації, «втілення в життя» загальної адміністративної процедури на початковому етапі у діяльності ОМС не було чітко зрозумілим, оскільки ЗАП, з дати набрання ним чинності, не передбачав жодних змін та/або доповнень до ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні»¹² (далі – профільний Закон). Тож, на початковому етапі, при здійсненні ОМС повноважень, крім загальної адміністративної процедури, також застосовувалися інші адміністративні процедури, регламентовані профільним Законом¹³, ЗУ «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»¹⁴, іншими законодавчими актами, Статутом територіальної громади (далі – ТГ), Регламентом ради, Регламентом виконавчого комітету ради та рішеннями ради.

До того ж враховуючи специфіку земельних відносин та особливості здійснення ОМС повноважень у зазначеній сфері на практиці також виникали питання стосовно підстав та міри застосування загальної адміністративної процедури при регулюванні земельних відносин.

З рештою відповіді на ці питання були надані прийнятими у жовтні 2024 р. ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про адміністративну процедуру» від 10.10.2024 р. № 4017-IX¹⁵ (далі – ЗУ від 10.10.2024 р. № 4017-IX) та ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту інтересів власників земельних часток (паїв), а також застосування адміністративної процедури у сфері земельних відносин» від 08.10.2024 р. № 3993-IX¹⁶ (далі – ЗУ від 08.10.2024 р. № 3993-IX).

ЗУ від 10.10.2024 р. № 4017-IX внесені зміни до профільного Закону шляхом: доповнення статті (далі – ст.) 59 новою частиною (далі – ч.) 13 (про адміністративні акти ОМС); зміни редакції ч. 2 ст. 77 (про те, що спори на рішення, дії чи бездіяльність ОМС, вирішуються в порядку адміністративного оскарження) та

---

¹¹ Там само.

¹² Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

¹³ Там само.

¹⁴ Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 р. № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>

¹⁵ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про адміністративну процедуру»: Закон України від 10.10.2024 року № 4017-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4017-20#Text>

¹⁶ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту інтересів власників земельних часток (паїв), а також застосування адміністративної процедури у сфері земельних відносин: Закон України від 08.10.2024 року № 3993-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3993-20#Text>

інші¹⁷. Наведені зміни впровадили загальну адміністративну процедуру у діяльність ОМС при реалізації функцій публічної адміністрації шляхом прийняття (вчинення) адміністративних актів.

В свою чергу, ЗУ від 08.10.2024 року № 3993-IX внесені зміни до Земельного кодексу України (далі – ЗКУ), який доповнений ст. 17² «Особливості адміністративного провадження адміністративних справ у сфері земельних відносин» та до цілої низки НПА, що регулюють земельні відносини¹⁸. Відтоді органи виконавчої влади (далі – ОВВ), ОМС та інші суб'єкти владних повноважень зобов'язані здійснювати свою земельну компетенцію при прийнятті (вчиненні) адміністративних актів у порядку, передбаченому загальною адміністративною процедурою, з урахуванням особливостей, встановлених профільним Законом¹⁹, ЗКУ²⁰, іншими НПА у сфері земельних відносин.

У світлі зазначених змін теоретичної розробки потребують питання визначення алгоритму загальної адміністративної процедури в ОМС при здійсненні повноважень у сфері земельних відносин з врахуванням правових та організаційно-правових форм діяльності ОМС, а також земельно-правових-процедур, передбачених чинним земельним законодавством.

Категорія «адміністративна процедура» є предметом дослідження багатьох наукових праць, як до прийняття ЗАП²¹, так і після набрання ним чинності. Актуальність впровадження адміністративних процедур у правозастосовній діяльності суб'єктів владних повноважень обумовили широку палітру дисертаційних досліджень та інших видань на дану проблематику. Так, адміністративний процес у парадигмі права досліджувала О. Кузьменко²² (2006 р.); адміністративно-правові засади організації місцевої влади загалом аналізував Н. Бодак²³ (2017 р.); адміністративно-правовий статус ОМС став предметом дисертаційного дослідження Я. Журавля²⁴ (2007 р.); теорію і практику застосування адміністративної процедури у своїй дисертації аналізував О. Лагода²⁵ (2007 р.); І. Криворучко обґрунтував теоретичні основи визначення та застосування принципів здійснення

¹⁷ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про адміністративну процедуру»: Закон України від 10.10.2024 року № 4017-IX.

¹⁸ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту інтересів власників земельних часток (паїв), а також застосування адміністративної процедури у сфері земельних відносин: Закон України від 08.10.2024 року №3993-IX.

¹⁹ Про адміністративну процедуру: Закон України від 11.12.2022 р. № 2073-IX.

²⁰ Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III.

²¹ Про адміністративну процедуру: Закон України від 11.12.2022 р. № 2073-IX.

²² Кузьменко О.В. Адміністративний процес у парадигмі права : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління ; адміністративне право і процес ; фінансове право». К., 2006. 32 с.

²³ Бодак Н.В. Адміністративно-правові засади організації місцевої влади: сучасний стан та перспективи розвитку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.07. Ужгород, 2017. 18 с.

²⁴ Журавель Я.В. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2007. 227 с.

²⁵ Лагода О.С. Адміністративна процедура: теорія і практика застосування: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2007. 187 с.

адміністративних процедур органами публічної влади²⁶ (2018 р.); адміністративні процедури в ОМС досліджувала А. Щерба²⁷ (2011 р.) та інші.

Особливо важливе значення для вивчення проблеми індивідуальних адміністративних актів має монографічне дослідження В. Тимощука «Адміністративні акти: процедура прийняття та припинення дії», видане в 2010 р., яке присвячено комплексному аналізу проблеми індивідуальних адміністративних актів, особлива увага звертається на процедуру їх прийняття, набуття ними чинності, оскарження та припинення дії²⁸. Також необхідно зазначити, що у цій ґрунтовній праці широко використаний зарубіжний досвід регулювання адміністративної процедури та вітчизняне правове забезпечення досліджуваної проблеми, що дозволило визначити найефективніші шляхи удосконалення адміністративно-процедурного законодавства України.

Також можна відзначити великий перелік наукових статей у фахових виданнях на цю проблематику, а саме: С. Гусарова²⁹ (2008 р.), Н. Галіцина³⁰ (2010 р.), Ю. Фролова³¹ (2013 р.), І. Бойка³² (2017 р.), І. Юрійчука³³ (2018 р.), В. Оксін та інших.

Дослідження адміністративної процедури також здійснене у низці підручників: М. Смоковича, В. Бевзенка «Адміністративний процес України: теорія, практика»³⁴ (2021 р.) та в інших, а також в навчальних посібниках: В. Перепелюка «Адміністративний процес. Загальна частина»³⁵ (2003 р.); І. Голосніченко, М. Стахурський. Адміністративний процес (2003 р.)³⁶; Е. Демського «Адміністративне процесуальне право України»³⁷ (2008 р.); В. Галуцько «Адміністратив-

²⁶ Криворучко І.В. Принципи здійснення адміністративних процедур органами публічної влади: теоретичні основи визначення та застосування: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Київ, 2018. 20 с.

²⁷ Щерба А.В. Адміністративні процедури в органах місцевого самоврядування в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2011. 20 с.

²⁸ Тимошук В.П. Адміністративні акти: процедура прийняття та припинення дії : Монографія. К.: «Конус-Ю», 2010. 296 с.

²⁹ Гусаров С. Визначення понять адміністративної процедури та адміністративного процесу в адміністративному праві України. Вісник Акад. упр. МВС. 2008. № 3. С. 6–18.

³⁰ Галіцина Н.В. Адміністративна процедура як інститут адміністративного процесу. Форум права. 2010. № 4. С. 163–177.

³¹ Фролов Ю.М. Адміністративні процедури: зміст та особливості. Форум права. 2013. № 3. С. 692–698.

³² Бойко І.В. Адміністративна процедура – поняття, ознаки і види. Державне будівництво та місцеве самоврядування. Харків: Право, 2017. Вип. 33. С. 113–122.

³³ Юрійчук І.В. Правове поняття адміністративних процедур. Підприємництво, господарство і право. № 5. 2018. С. 151–156.

³⁴ Смокович М.І., Бевзенко В.М. Адміністративний процес України: теорія, практика. Київ: ВД «Дакор», 2021. 1204.

³⁵ Перепелюк В.Г. Адміністративний процес. Загальна частина: навчальний посібник. Чернівці: Рута, 2003. 367 с.

³⁶ Голосніченко І.П., Стахурський М.Ф. Адміністративний процес: Навчальний посібник. – К.: ГАН, 2003. – 256 с;

³⁷ Демський Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 496 с.

не право України»³⁸ (2011 р.); І. Бойко, О. Зима, О. Соловйова «Адміністративна процедура: конспект лекцій»³⁹ (2017 р.); Т. Мінка «Адміністративне процесуальне право»⁴⁰ та в інших.

В цілому в наукових джерелах до прийняття ЗАП⁴¹ наголошується на доцільності впровадження загальної адміністративної процедури у діяльності ОВВ та ОМС.

Сьогодні науковці, практики в основному позитивно сприймають положення ЗАП⁴², називаючи це новим етапом взаємодії між публічною адміністрацією та фізичними і юридичними особами, що зокрема, викладено у працях таких вчених і практиків, як І. Бойка⁴³ (2022 р.), М. Жукова (2021 р.)⁴⁴, М. Міхєєва⁴⁵ (2021 р.), Л. Авранчука⁴⁶ (2021 р.), М. Смоковича⁴⁷ (2022 р.), К. Нестеренко, О. Булакова⁴⁸ (2023 р.), О. Андрійка, В. Бевзенка⁴⁹ (2023 р.), В. Галуцько, П. Діхтієвського, О. Гулак, В. Фелік⁵⁰ та інших. На їхню думку у спеціальних законах мають залишитися лише обґрунтовані винятки, а самі закони потребуватимуть перегляду та гармонізації з загальною адміністративною процедурою.

Але існують і критичні зауваження, зокрема О. Миколенко, аналізуючи положення ЗАП висловив припущення про те, що узагальнена регламентація адміністративних процедур більше шкодить, ніж приносить користі правовому регулюванню публічно-сервісних відносин та відносин з надання адміністративних

³⁸ Галуцько В.В. Адміністративне право України: навч. посіб.: у 2-х томах. Т. 1: Загальне адміністративне право. Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня». 2011. 320 с.

³⁹ Бойко І.В., Зима О.Т., Соловйова О.М. Адміністративна процедура: конспект лекцій. Харків: Право, 2017. 132 с.

⁴⁰ Мінка Т.П. Адміністративне процесуальне право: навч. посіб. Київ: Право, 2013. 352 с.

⁴¹ Про адміністративну процедуру: Закон України від 11.12.2022 р. № 2073-IX.

⁴² Про адміністративну процедуру: Закон України від 11.12.2022 р. № 2073-IX.

⁴³ Бойко І. Роль і значення адміністративної процедури у публічному адмініструванні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2022. № 69. С. 229-236.

⁴⁴ Жуков М. Закон про адміністративну процедуру: аналіз документа і ключові переваги для фізичних і юридичних осіб. Асоціація правників України. 03.12.2021 р. URL: <https://uba.ua/ukr/news/8805>

⁴⁵ Міхєєв Мих. В., Міхєєв Мик. В. Окремі аспекти правового регулювання адміністративних процедур в Україні та Європейському Союзі. Юридичний науковий електронний журнал. No 5. 2021. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2021/44.pdf

⁴⁶ Авранчук Л.Л. Сутність та місце адміністративної процедури в системі адміністративного права як центрального інституту галузі права. Прикарпатський юридичний вісник. No 6 (41). 2021. URL: <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/972>

⁴⁷ Смокович М. У КАС ВС обговорили новели Закону України «Про адміністративну процедуру». Верховний Суд. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1308456>

⁴⁸ Нестеренко К.О., Булакова О.В. Адміністративна процедура як новий етап взаємодії органів державної влади і суспільства. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2023. № 6. С. 482-486.

⁴⁹ Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративну процедуру». Авт. колектив: Андрійко О. Ф., Бевзенко В. М. та ін.; за заг. ред. Тимошука В. П. Київ, 2023. 545 с.

⁵⁰ Адміністративне право та адміністративний процес в умовах воєнного стану в Україні: навчальний посібник : у 2-х томах. Том 2. Спеціальне адміністративне право. Європейське адміністративне право. Порівняльне адміністративне право. Адміністративний процес / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Гулак та ін. / за заг. Ред. В. Галуцька, В. Феліка. Одеса: Видавництво «Юридика», 2024. 432 с.

послуг, оскільки адміністративні процедури за цільовим призначенням, предметом і змістом розгляду адміністративної справи, за суб'єктом складом та видами рішень по справі суттєво різняться між собою⁵¹ (2022 р.).

Таким чином в юридичній літературі доволі активно відбуваються наукові дискусії щодо сутності загальної адміністративної процедури, ефективності її застосування, а також виявлення її недоліків та удосконалення. Але в умовах реформування місцевого самоврядування України, а також триваючої євроінтеграції нашої країни, новітні дослідження діяльності ОМС вимагають все більше наукових розвідок, в тому числі у сфері реалізації ОМС загальної адміністративної процедури при здійсненні повноважень у сфері земельних відносин на тлі внесення останніх змін до чинного законодавства України.

Метою даного дослідження є поглиблення теоретичних засад правового регулювання загальної адміністративної процедури в ОМС при здійсненні повноважень у сфері земельних відносин, обґрунтування висновків та рекомендацій, спрямованих на вдосконалення адміністративно-процедурного законодавства України, а також підвищення ефективності застосування ОМС загальної адміністративної процедури у зазначеній сфері.

---

⁵¹ Миколенко О. Практичне значення положень ЗУ «Про адміністративну процедуру» (Критичний аналіз). Правова держава. 2022. № 6(47). с. 40-48.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1. Органи місцевого самоврядування як суб'єкти земельних відносин

Для розкриття специфіки та видів адміністративних процедур, які ОМС застосовують при здійсненні повноважень у сфері земельних відносин спочатку слід проаналізувати, що уявляє собою місцеве самоврядування, як досить складне політико-правове та соціальне явище, яке досліджується і вивчається з позицій різних наук, має свою історію, і через це по-різному визначається та характеризується. Тож вихідним етапом цієї частини даного дослідження є з'ясування змісту та обсягу таких понять як «місцеве самоврядування», «територіальна громада», «органи місцевого самоврядування», «земельні відносини» «регулювання земельних відносин органами місцевого самоврядування».

Слово «самоврядування» походить від англ. «self-government» та використовується з кінця XVIII століття в британській політико-правовій теорії для означення характеристики особливостей організації парламентського правління. Німецькі вчені-державознавці XIX століття запозичили цей термін для позначення явища, яке характеризується як самоврядування територіальних спільнот громадян, внаслідок чого він прижився в законодавстві та науковій літературі цієї країни (німецькою мовою – «selbstverwaltung»), звідки прийшов і в Україну. У країнах з англосаксонською правовою системою, де відсутні прямі, призначені «згори» представники центру на місцях, для відповідних цілей з другої половини XIX століття почати застосовувати термін «local government», який також можна перекласти як місцеве самоврядування. У деяких зарубіжних країнах використовується інша термінологія, наприклад, у Франції законодавство здебільшого оперує терміном «децентралізація»⁵². Принагідно зауважимо, що в рамках даної роботи ми зупинимося лише на дослідженні історії впровадження місцевого самоврядування в Україні, починаючи з кінця XX століття.

Перші проголоски про місцеве самоврядування на радянському просторі пролунали у прийнятому Законі Союзу Радянських Соціалістичних Республік (далі – СРСР) «Об общих началах местного самоуправления и местного хозяйства в СССР» від 09.04.1990 р.⁵³, який хоч і мав декларативний характер та визнавав місцеві ради народних депутатів (як державні органи) основною ланкою

---

⁵² Куйбіда В. Місцеве самоврядування в Україні (поняття та сутність). Актуальні проблеми державного управління. Одеса, 2000. Вип.3. С. 161-169.

⁵³ Об общих началах местного самоуправления и местного хозяйства в СССР: Закон СССР от 09.04.1990 г. URL: <https://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data01/tex10961.htm>

місцевого самоврядування, але даний Закон містив положення, які в подальшому стали основою для прийняття в незалежній Україні 07.12.1990 р. Закону Української Радянської Соціалістичної Республіки (далі – УРСР) «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування»⁵⁴, коли вперше за територіальними колективами сіл, селищ та міст закріплювались повноваження щодо забезпечення вирішення питань місцевого значення на відповідній території. Цей Закон також ще не визначав ТГ, як первинний суб'єкт місцевого самоврядування, але це було першою спробою трансформувати місцеві ради в ОМС. Однак цей законодавчий акт встановлював подвійний статус місцевих рад, які одночасно були і як органи державної влади і як ОМС.

Лише з прийняттям 28.06.1996 р. Конституції України⁵⁵ місцеве самоврядування отримало своє закріплення на рівні Вищого закону держави – воно визнається та гарантується державою (ст. 7), а ТГ визнана первинним суб'єктом місцевого самоврядування. Основним Законом України встановлено (ст. 140), що місцеве самоврядування є правом ТГ – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно (безпосередньо) або під відповідальність ОМС вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України⁵⁶. В наведених конституційних нормах відбиваються положення громадівської теорії місцевого самоврядування.

Система та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правовий статус і відповідальність ОМС, визначені прийнятим 27.05.1997 р. профільним Законом. Ратифікована ВРУ 15.07.1997 р. Європейська Хартія місцевого самоврядування (ст. 3) закріплює концепцію місцевого самоврядування як право і спроможність органів ОМС в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення. Це право здійснюється радами або зборами, члени яких вільно обираються населенням таємним голосуванням на основі прямого, рівного, загального виборчого права і які можуть мати підзвітні їм виконавчі органи⁵⁷. За змістом дана концепція є більш наближеною до державницької теорії місцевого самоврядування.

У правовій доктрині значна кількість науковців розглядає місцеве самоврядування в більш широкому розумінні, ніж це визначено чинним законодавством. Теоретичні засади цього політико-правового явища розроблені у наукових працях в сфері конституційного, адміністративного та муніципального права відомих вітчизняних та зарубіжних вчених. У цьому контексті вагомий потенціал має позиція В. Погорілка, М. Баймуратова, Ю. Бальція, які відстоюють думку про те, що місцеве самоврядування має розглядатися з різних сторін, залежно від того, яку роль воно відіграє в глобальному, національному, регіональному, локальному та сублокальному соціу-

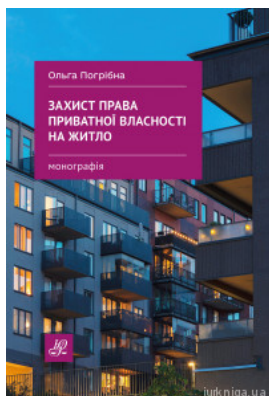
⁵⁴ Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування: Закон Української РСР від 07.12.1990 р. № 533-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-12>

⁵⁵ Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

⁵⁶ Там само.

⁵⁷ Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Книги, які можуть вас зацікавити

Захист права приватної
власності на житло

Причинний зв'язок у
деліктному праві

Право адвоката на
інформацію. Як
домогтися відповіді на
адвокатський запит

Моя професія - правник

Правознавство.
Підручник. Видання
14-те

Щоденник-довідник
правника 2026

Перейти до галузі права
Адміністративне право

Перейти на сайт →